

Theo Vesseur

TALDRUKKEN. VERDER DAN ZEGGEN EN SCHRIJVEN. EEN HANDBOEK

Dit boek verscheen in november 1987 bij het tienjarig bestaan van de eerste taaldrukwerkplaats van Nederland: die te Amsterdam in de Staatsliedenbuurt. Het is het resultaat van hecht groepswerk van de Amsterdamse taaldrukkers Peter Dellensen, Frederice van Faassen, Henk van Faassen, Jos van Hest, Roos Hoogedoorn, Vera van Popta en Marie Reehorst. Het draagt de ondertitel: *Een handboek*. Dat is het dan ook inderdaad geworden. Tien jaar ervaring met taalwerkvormen, drukwerkvormen en de techniek daarvan zijn gebundeld in een overzichtelijk geheel dat praktisch gericht is.

De vormgeving is helder, functioneel, fraai en eenvoudig. Het illustratiemateriaal voegt duidelijk nog iets toe aan de tekst.

Zeggen en schrijven wat je op je hart hebt. Deze zin staat als enige cursief gedrukt in de duidelijke inleiding op pagina 9. Het is het motto van de taaldrukker. Taaldrucken: Een proces van praten, tekenen, schrijven en drukken. Daarvoor zijn werkvormen en technieken ontwikkeld. Een aantal daarvan wordt in dit boek beschreven.

Deel 1 behandelt taalwerkvormen, deel 2 drukwerkvormen en deel 3 techniek.

Een doordachte onderverdeling in kleine capita maakt het geheel overzichtelijk en hanteerbaar. Na elk stukje volgt een aantal opmerkingen over het waarom, de spelregels en over hoe nu verder. Via de uitgebalanceerde tekst houd je voortdurend contact met ervaring van anderen en met de eigen praktijk.

Deel 1: Uitgangspunt vormt hier de grondwettelijke vrijheid van meningsuiting en drukpers. 'Om te overleven hebben mensen woorden nodig en een diep besef dat eigen woorden een basisvoorwaarde zijn.' (Pag. 16.) De capita: Het werken met prentenboeken: *uit* een boek-verhaal komen *op* je eigen verhaal. De 'vertelronde': een goede remedie tegen de armoede van 'ik weet niks'. 'Tweetalgesprekken': een veilig — geleid — vervolg van de vertelronde. Het stuk over 'kringen' geeft een scherpe kijk op de clichématigheid en de levende mogelijk-

heden van het alom bekende kringgesprek. 'Taaltekenen': het tekenen om ervaringen uit te drukken; het gaat hierbij om de inhoud van de tekening, één moment uit een reeks van ervaringen. Zij vormen aanleiding verder te praten en eventueel te schrijven. De vragen van de leiding hierbij moeten open zijn en iets uitlokken over de belevenis die achter de tekening schuilgaat. De 'doorgeeftekening': het verschil tussen mooi en niet-mooi is niet meer toe te schrijven aan één eigenaar. Materiaal verzamelen door middel van 'lijstjes': een reeks trefwoorden die in korte tijd bij de schrijver opkomen naar aanleiding van een precieze vraag. Dit materiaal kan een opstapje zijn naar een tekst; maar pas zo'n lijst laat je stilstaan bij je eigen ervaringen vóórdat je in volledige zinnen gaat schrijven.

Associatie-oefeningen: elk woord is goed dat op dit moment op je papier komt, en waar je toch (of juist) een basis in vindt voor verder gaan. Het 'bijschrijven': aansluitend op een aantal regels dat er al is een paar nieuwe eigen regels schrijven. Je kunt ook door harschrijven de zaak van een andere kant bekijken. Het levert soms vreemde verrassingen op en het kan je pen en je hoofd losser maken. Steeds gaat het om een oog voor het gewone, dat wat voor iedereen herkenbaar is. Op pagina 49 staat daarvan een mooi specimen: Gooi je ook altijd weer wat water terug omdat je denkt dat je de ketel te vol hebt gedaan en moet je er dan toch weer wat bij doen omdat je denkt dat het nu weer net iets te weinig is geworden?

Omgaan met de tekstverwerker: je kunt uitvegen, veranderen en tussenvoegen zonder geknoei. Voor dit eigentijds werken met mensen en hun taal beveel ik de pagina's 55 en 56 met overtuiging aan.

Ten slotte het werken met vaste vormen zoals 'elfen': korte teksten van vijf regels. Die regels bestaan uit respectievelijk één woord, twee woorden, drie woorden, vier woorden en weer één woord. De beschrijvingen van het werken met die vaste vormen zijn mijns inziens een voortreffelijk stukje taaldidactiek, voortdurend houvast en toch vrijheid. Je oefent onder meer het kort formuleren, en de zogenaamde moeilijk-schrijvers hebben precies evenveel tekst als de vlug-/vlot-/handig- en goed-schrijvers.

En na al die dicht-bij-huis zaken: 'Grote thema's' (niettemin) dichtbij. Grote thema's, zoals

oorlog en vrede, worden 'klein' gemaakt om zodoende begrijpelijk, concreet en bespreekbaar te worden.

Ook deel 2 en deel 3 zijn uitstekend. Voor iedere drukwerkvorm moet je twee zaken goed in je vingers hebben: de techniek en de organisatie. Je komt werkwijzen tegen waar je niet aan had gedacht, die je niet kende of niet-hanteerbaar achtte. Van zeer eenvoudig tot redelijk ingewikkeld. Ik vind het boeiend te lezen over de organisatie van de werkvormen met sjabloneren, stempelen in een oplage, de levende schrijfmachine, tikken, stencillen, limograferen, zeefdrukken, boekdrukken, etcetera. Maar ik denk wel dat elke taaldrukker het met mij eens zal zijn, dat je met die werkvormen pas verantwoord kunt omspringen na het gevolgd hebben van een cursus op die terreinen. Hetzelfde geldt mijns inziens voor de zuiver technische aspecten van die middelen. Met deze opmerking wil ik mijn hoge taxatie van dit handboek niet ondergraven.

Als kinderen hun eigen teksten drukken ontstaat materiaal waar een taalmethode niet zo makkelijk tegenop kan. Maar je moet er wel oog voor willen hebben en de moeite nemen om je te ontwikkelen aldus te werken. Dan zijn er beslist unieke mogelijkheden taalonderwijs te verbinden met het eigen leven. In deel 3 vond ik een bondig naslawerk voor wat ik in praktisch leren tijdens cursussen heb

verworven. Maar er zonder meer mee aan de slag gaan, dat kan niet. Zoek contact met mensen die op dit terrein weten wat kan en wat niet kan, dan kom je verder. Het is de moeite waard.

Geen woord te veel in dit handboek. Telkens heb ik de neiging nog eens wat samen te vatten, eigenlijk kan je dan alleen nog maar citeren, het is al 'samengevat' geschreven.

Voor wie is dit handboek bestemd? In de eerste plaats voor werkers in kleuter- en basis-onderwijs. Maar ook voor werkers met anderstaligen en werkers in alfabetiseringswerk. PABO's, lerarenopleidingen, maar ook universitaire vakdidactiegroepen zou ik het warm willen aanbevelen. Zij zullen ontdekken dat dit boek geen vrijblijvend aardigheidje is.

Wat achtergrond van en literatuur over taaldrukwerkplaatsen betreft: daarvoor werd het themanummer *Taaldrukken van Vernieuwing* (nov. '87) samengesteld, in nauw overleg met de taaldrukkers en de samenstellers van dit handboek. In *Moer* 1988/1 werd hieraan al aandacht besteed.

Peter Dellensen & Leo Lentz (eindred.) *Taaldrukken. Verder dan zeggen en schrijven. Een handboek* Baarn, Bekadidact (in samenwerking met Taaldrukwerkplaats Amsterdam en SLO Enschede). ISBN 90 321 0633 3. 160 pag. Prijs f 36,—.